

Mišel Bazilijer

Crna ptica

Preveo sa engleskog
Mirko Bižić

MONO I MANJANA
2010.

Autorova napomena
Čitaoci koji duže pamte ili poznaju istoriju Kanade
požaliće se da su strane koje slede u suprotnosti s
poznatim činjenicama. Činjenice su jedno,
fikcija nešto sasvim drugo, a ovo je fikcija.

Voljenoj majci
Vivijen Beril Stivens Bazilijer

MONTREAL LA MORTE

Montreal, jedno ostrvo, smestio je groblje na vrh svoje planine, nakitio tu planinu džinovskim osvetljenim krstom i izuvijao svoje ulice uz njene obronke nalik na ogrtač što se širi naniže do vode. Na ovaj način su njegovi osnivači lebdeli nad gradom, baš kao i crkva, a smrt je oduvek bila u središtu svega.

Deda je stajao jednom nogom u grobu, a drugom na hrbatu svoje lopate. Pritisnuo je svom težinom; i ništa. Zatim je stao na lopatu i potpuno se odigao od zemlje – i dalje ništa.

„Nema svrhe“, rekao je Stricu. „Zemlja se već zamrzla. Sezona je završena.“

Deda se osvrnuo ka svetlima grada koja su sijala kroz ogolele grane drveća oko groblja. Usamljeno snažno svetlo namignulo mu je kao izbečeno oko ili zvezda repatica, a sekundu kasnije zvuk kao od ogromnog timpana uzdigao se kroz hladan vazduh. Pokretni svetionik s vrha nebodera se okrenuo, a zatim je stigao još jedan blesak i još jedan prasak. Posle toga se sve utišalo, osim vetra u krošnjama. A onda sirene. Deda je posmatrao poznata svetla policijskih i ambulantskih kola kako napreduju duž linija svetla koje su se promaljale iz tame. Panduri. Ti donose samo nevolje. Bar noćas su, pomislio je pogrešno, oni tuđi problem.

Dva promrzla i razočarana čoveka pođoše u dugo pešačenje do kuće. Čak i da su imali da plate kartu

za autobus koji je prolazio preko brda, nisu mogli ući u njega pred grobljanskom kapijom s ašovima i vrećama. Dok je gledao Strica kako ga prestiže, Deda je shvatio da je sneg ista smetnja njihovom radu kao i smrznuto tle; Stric je ostavljao otisak stopa, a verovatno i Deda.

Sezona se svakako primakla kraju. Šta sad da rade? Ove zime neće biti lako kao prošle, kad se Bakina smrt pokazala kao blagodet po njega na mnogo načina, manjih i većih. Manjih, jer je to značilo jedna usta manje. Većih, jer mu je omogućilo da se prepusti svom neprijateljstvu, svojoj zavisti prema komšijama i predanosti piću, sve pod maskom bola. Međutim, to je potrajalo samo preko leta, pošto čim je prošao Dan rada,¹ godišnjica njene smrti, svi su počeli da napominju kako je vreme da se vrate uobičajenom poslu: praznici su prošli, sad prioni na rad. Zapravo, mogli su mu popuštati i duže vreme da nakon izvesne količine piva nije obelodanio kako baš i nije bio lud za njom i kako se ispostavilo da je olakšanje biti udovac.

Ovakva reakcija nije iznenadila nikoga u porodici, ali njegova istinska priroda postala je očigledna za komšiluk tek posle Bakine smrti. Ona je život uglavnom provela pokrivajući ga i sklanjajući ga od njih. Najzad, ona je bila jedna od njih, rođena i odrasla u kvartu, gde je njena porodica bila znana i omiljena.

---

1 Praznik, prvi ponedeljak u septembru u Kanadi i Sjedinjenim Državama, u ostalim zemljama uglavnom Prvi maj. (Prim. prev.)

On je došao spolja, stranac, nepoznanica, što je u početku izazvalo znatnu podozrivost i nevolje za nju.

Nikada nije pokazivao nikakvo poštovanje prema njenim prijateljima i rođacima, ni prema kome na ulici, ni prema kome ko bi mu mogao dati posao, pa čak ni prema vlastitoj deci. Udala se za njega pošto se potrudio da je očara i ubedi je u svoju iskrenost, kakva joj nikad pre toga nije bila prikazana, a koju je bilo lako odbaciti kao praznu paklicu cigareta. Ostatak života je potrošila pokušavajući da nadoknadi svojoj deci to što je tako nemarno izabrala njihovog oca i da prevlada vlastito razočarenje, koje joj je on izgleda obnavljao svakog dana. Imao je običaj da naglas čita iz novina priče o tragediji neke porodice i smeje se detaljima; da bezbrižno ostavlja pornografske časopise po kući, gde su deca, njeni prijatelji i ona mogli da ih vide; da joj ne odgovara na pitanja.

Trebalo je da ga ostavi još na početku, ali to je značilo povratak u roditeljsku kuću, pošto nije imala sopstvenu imovinu. A povratak je bio nemoguć, pošto iako bi je oni rado i hitro primili, uopšte ne pitajući zašto se vratila, ćutke bi pretpostavili da su bili u pravu i da se vraća zbog pogreške i očajna. Mogla se boriti protiv okrutnosti i nezainteresovanosti svog muža – taj će joj bedni napor ispuniti život – ali ne i protiv ubeđenosti svojih roditelja da je nesposobna za život bez njih. I na kraju, ostaviće primer svoje snage suočene s njegovom nadmoći kao zaveštanje svojoj deci.

Pošto je primila poslednje pomazanje od oca Felija, Baka je smogla dovoljno snage da pogleda svog

muža u lice i, ne obraćajući pažnju na ostale prisutne, uputila mu ove reči:

„Zbog tog hladnog srca stići ćeš u pakao. Bar ne moram da se bojim da ću te ponovo sresti.“

Deda nije uspeo ni da se namršti ni naruga, što je inače radio na svaku primedbu svoje žene. Ne zbog prisustva drugih ili zato što je umirala, već zbog toga što je još u sebi nosio detinji strah od sveštenika. Sledeći trenutak tišine, kad je izdahnula s osmehom na licu, pružio mu je priliku da pojmi jednu od najvećih lekcija u svom životu: čak i u prisustvu smrti i uzdizanja u nebesa, odbojni ljudi ostaju odbojni.

Pošto mu je trebala kuvarica i spremačica, Deda se ponovno oženio, dovoljno brzo da neki podignu obrve, posebno s obzirom na razliku u godinama između njega i njegove druge žene. Ako su mu deca imala primedbi, svakako ih nisu izgovorila. A komšijska nagađanja, uobičajena u ovakvim slučajevima, promašila su metu. Deda nije imao vezu Baki iza leđa – ne da bi mu to bilo ispod časti, samo se nikada nije gnjavio skrivanjem svojih neverstava – niti je izgubio glavu, kao što se zna da biva s luckastim starijim ljudima. Niti se njegova nova žena udala za njega zbog novca, pošto ga on uopšte nije imao. Ipak, nije bilo iznenađujuće što su neki pomišljali na to, jer iako porodica nikada nije viđena da raskalašno troši, niko od njih takođe nije ni viđen da ide na posao. A kad god komšije nisu mogle da shvate kako neko može živeti u potpunoj bedi, zaključivali su da taj ipak mora biti bogat. Pod madracem, na tajnim bankovnim ra-

čunima, pokopano u zadnjem dvorištu, nije bilo granica mestima za skrivanje blaga koja su predlagali oni nespremni da sagledaju stvarno stanje, koliko god da su neverovatna. Jednom kad bi se ideja uvrežila, sav zdrav razum uzmicao je pred naporom da se to ubeđenje učvrsti, pošto ništa nije teže odbaciti od sumnje da je neko kriv jer nešto skriva.

Deda je mislio da se ponovo oženio zbog grize savesti. Učinilo mu se, u jednom od retkih trenutaka samoposmatranja, da je posvetio život ponižavanju svoje žene, a to nije bilo dovoljno. Život muškarca treba da se vrednuje više od jednog ženskog. Ovo razočarenje nadoknađivaće do kraja svojih dana upropašćujući život drugoj ženi. Odabrao je ženu iz kvarta u kom ga nisu znali, i osvojio je jednostavnim postupkom koji je delovao i kod prve. Zvao ju je telefonom, smešio joj se, pričao joj neverovatne priče, gledao je pravo u oči, pokalanjao joj razne sitnice, glumio stidljivost i skromnost. Uvežbano je lagao i obmanjivao, što bi prefinjenija žena prozrela. Ali takva žena bi bila tvrđi protivnik i teža za osvajanje. Deda je odabrao svoju drugu ženu baš zbog toga što je bila nenaviknuta na mušku pažnju, neupućena u okrutnost u stvarnom svetu, van televizije, i verovatno nije bila dovoljno sigurna u sebe da odbije njegovu bračnu ponudu.

Uistinu je bila zbunjena kad su je pozvali na porodičnu večeru: kako to da ju je više njegovih rođaka, koji su izgledali jednako dobronamerno i ljubazno koliko i on, povelu na stranu da je upozori kako on nije

onakav kakav izgleda i da je samo može povrediti. Međutim, ona je zaključivala da oni, kao i toliko drugih, verovatno nisu u stanju da shvate prijateljstvo kakvo su ona i Deda otkrili uprkos razlici u godinama – uobičajena predrasuda koju je teško prevazići. A ako je bila istina da on obično nije takav kako sad nastupa, dobroćudan i velikodušan kao što deluje, neće li to biti jednostavno znak da mu je ona donela nekakvu sreću? Nije li se zaljubio u nju?

Nije. Uprkos njegovim najjačim naporima da je otera u grob, prva žena mu se dovoljno dugo opirala i dočekala je prirodnu smrt, što je on video kao svoj propust i za sledeći pokušaj odabrao je lakšu metu. Smatrao je taj čin vrstom pokore za rad kom je posvetio svoj život: pljačkanje grobova. Osećao je da bi smrti mogao da se oduži barem jednim lešom pošto već od nje zarađuje za život. Uvek se trudio da se provuče što jeftinije. Da je bio drvoseča, posadio bi jednu mladicu po istom principu: oko za oko. Kad je zaprosio Alin, mislio je da samo ispravlja prethodnu grešku, ništa drugo. A kad se ona preselila u kuću Desušovih² da vodi klaustrofobični, nesigurni i prisilni život koji joj je nametnuo, uz sitne uvrede, oštre reči, razočarane poglede i svakodnevna uskraćivanja, mislio je da se jednostavno ponaša u skladu sa sobom i nije mogao pronaći nijedan razlog da joj se skine s vrata.

---

2 Lokalni francuski termin za starosedeoce, stare Kvebečane je *de vieille souche* – stara loza, stare žile ili panjevi, otud ovo ironično prezime porodice kao prototipa Kvebečana i Montrealaca. (Prim. prev.)

Sada se brinuo kako će zajedno provesti zimu. Nije bio raspoložen za rad, pogotovo što je iskopavanje postajalo svake godine sve teže, a zatim, i tržište je istovremeno postajalo sve mršavije zbog tolikih ljudi koji su donirali svoja tela nauci. Ipak, nekako se moralo zaraditi za život.

Dva čoveka prtila su kroz slab sneg do neosvetljenog puta. Pored visokog ogolelog drveća koje se nadvijalo nad grobljansku stazu moglo je izgledati kao da su na selu. Šuma je utišala sve zvuke grada izuzev neprestanog zavijanja sirena, i osećaj izdvojenosti je bio skoro potpun. Deda je skinuo rukavice, izvadio cigarete iz kaputa i čutke ih ponudio Stricu. Upaljeni vrhovi cigareta crveno su se zažarili. Ljudi su ispuštali dim kroz nozdrve, kao zmajevi.

Put ih je vodio naniže ka svetlima i buci grada, gde je bilo toplije ali i neugodnije.

Kad je Alin Sure postala maćeha Desušovih, tiho je preuzela kuhinju. Iako nije bila ljubitelj kuvanja niti je bila dobra kuvarica, to joj je svakako odmah obezbedilo mesto u kući i spaslo je od osećanja podređenosti. Njena prirodna stidljivost ispoljila se zbog iznenađenja Dedinom promenom stava prema njoj sada kad su se venčali, i pojačana je običajem Desušovih da govore engleski, fenomenom zbog kog joj se činilo kao da je sletela u stranu zemlju. Engleski joj je do tada bio dalek koliko i sama Engleska. Bio je to jezik službenika, bankara i političara, a ne prijatelja i rođaka.

Domaćinstvo Desušovih bilo je vezano za svoj kvart iz nekoliko razloga, ne samo zbog toga što su